

SECTION 19.

SOCIAL COMMUNICATIONS IN THE DIGITAL AGE:
PHILOLOGICAL ASPECTS, LITERARY STUDIES, JOURNALISM,
PUBLISHING TECHNOLOGIES, AND ADVERTISING/PR
STRATEGIES

УДК 316.77:37.091.3

ШАРАТА Наталія Григорівна,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри українознавства та суспільних наук,
ORCID ID: 0009-0006-5157-4057

КРАВЧЕНКО Тетяна Пилипівна,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства та суспільних наук,
ORCID ID: 0009-0004-9231-226X

Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЗА ІНТЕГРОВАНО-ЗМІШАНОГО ПІДХОДУ

***Анотація.** У статті розглянуто проблему формування фахових комунікативних компетентностей здобувачів вищої освіти в умовах інтеграції навчальних дисциплін та цифрової трансформації суспільства. Здійснено аналіз наукових підходів до трактування понять «інтеграція навчання» та «змішане навчання», визначено їхній потенціал у розвитку професійного мовлення майбутніх фахівців. Запропоновано модель реалізації інтегрованого курсу української мови за професійним спрямуванням у поєднанні з фаховими дисциплінами. Обґрунтовано необхідність інтеграції традиційних педагогічних підходів із можливостями сучасних цифрових платформ, зокрема Moodle, Google Classroom і Zoom. Визначено структуру фахової комунікативної компетентності та запропоновано модель її формування на основі інтегрованого й змішаного навчання під час проведення*

занять з української мови за професійним спрямуванням та вступу до фаху для здобувачів вищої освіти спеціальності: D1 «Облік і оподаткування» й D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Миколаївського національного аграрного університету. Доведено, що системне використання цифрових ресурсів сприяє розвитку професійного мовлення, академічної доброчесності, інформаційної культури та навичок міждисциплінарної взаємодії.

Ключові слова: фахові комунікативні компетентності, інтеграція навчання, змішане навчання, професійне мовлення, інтегровано-змішаний підхід, цифрові платформи.

Цифрова епоха суттєво змінює характер професійної діяльності та комунікації. Сучасний фахівець повинен не лише володіти ґрунтовними знаннями зі своєї галузі, а й уміти ефективно комунікувати в професійному середовищі, створювати грамотні офіційні тексти й стандартизовані документи, брати участь в онлайн-дискусіях, презентувати результати досліджень, дотримуватися норм академічної етики.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» одним із ключових результатів освітнього процесу є формування компетентностей, які визначають як «сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [10]. Вони забезпечують здатність особи до професійної діяльності.

У цьому контексті фахова комунікативна компетентність виступає інтегральною характеристикою підготовки здобувача вищої освіти, яка охоплює п'ять компонентів: лінгвістичний, дискурсивний, соціокультурний, цифровий та критично-аналітичний. Відповідно до цього майбутній фахівець має володіти термінологічним апаратом галузі, уміти створювати й редагувати наукові та ділові тексти, мати здібності до усної професійної взаємодії, навички міжкультурної і міждисциплінарної комунікації, проте комунікація у цифровому середовищі стає визначальною.

Обираючи фах, здобувачі вищої освіти повною мірою не усвідомлюють специфіку подальшої професійної реалізації, тому викладачі гуманітарного циклу мають проводити інтегровані заняття, залучаючи колег – фахівців із різних галузей, що й спробували реалізувати в Миколаївському національному аграрному університеті для спеціальностей D1 «Облік і оподаткування» й D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» .

Цифровізація вітчизняної освіти, пришвидшена пандемічними викликами 2020 – 2022 р.р., входженням України в загальноєвропейський простір, воєнним станом та вимушеною дистанційністю освітнього процесу, зумовила активне впровадження змішаного та дистанційного навчання. Це відкриває нові можливості для розвитку комунікативних умінь, але водночас потребує переосмислення методичних підходів.

Інтеграцію різнопланових дисциплін можливо успішно і результативно втілити, поєднуючи очне й дистанційне навчання, зважаючи на всі виклики сьогодення українських реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опрацювання вітчизняних і зарубіжних досліджень засвідчує, що проблема комунікативної компетентності здобувача вищої освіти було об'єктом аналізу. Сучасні науковці, як-от: М. Загірняк, І. Зимня, Дж. Равен, Д. Хаймс, Г. Халаж та ін., неодноразово намагалися вирішити питання комунікативної компетентності, яку сприймали як складову системної підготовки фахівця [4]. Проте, варто зазначити, практичних методик навчання комунікації майбутніх фахівців в сучасних умовах поки що бракує.

Проблему інтеграції знань активно розробляли вітчизняні науковці, зокрема І. Козловська, Д. Коломієць, Я. Кміт [9]. Інтеграцію вони розглядали, як-от: міжпредметну взаємодію, синтез змісту дисциплін, створення інтегрованих курсів, інтеграцію знань і сфер діяльності для вирішення практичних завдань. Д. Коломієць розвинув сучасну концепцію STEM-, STEAM- і STREAM-освіти, що демонструють найвищий рівень інтеграції, коли знання з різних галузей об'єднуються навколо практичної проблеми [5, с. 253].

У цифрову епоху інтеграція набуває нового виміру – цифрово-інтегративного, що передбачає синтез змісту, технологій і комунікаційних інструментів. Використання інтегрованого навчання для активізації в системі

освіти закладу вищої освіти можна повною мірою реалізувати, на нашу думку, вдаючись до змішування різних форм. У науковий обіг поняття «змішане (гібридне) навчання» ввели Бонк і Грем у 2006 році, після чого воно набуло широкого визнання в наукових колах та отримало подальший розвиток. Теоретичні засади змішаного навчання розроблено у працях В. Кухаренка і К. Бугайчука [8; 2]. Вони, розуміючи перспективність змішаного підходу в навчання, зуміли теоретично проаналізувати й на практиці показати його реалізацію. Значення і можливості інформаційно-комунікаційних технологій у професійній освіті майбутніх фахівців обґрунтували Р. Гуревич, М. Кадемія та М. Козяр [3]. Однак питання формування саме фахових комунікативних компетентностей у межах інтегровано-змішаного підходу потребує подальшого обґрунтування.

Метою цієї статі є формування здатності до ефективної професійної комунікації на підставі інтеграції курсу української мови за професійним спрямуванням і фахових дисциплін за умови максимального залучення студентів у цей процес, зокрема із використанням можливостей цифрового середовища та дотриманням принципів: інтегративності, професійної спрямованості, цифрової доцільності, академічної доброчесності й діяльнісного підходу.

У вітчизняній педагогіці комунікативну компетентність трактують як «складний взаємозв'язок таких сформованих професійних якостей, як уміння вибудовувати відносини відповідно до отриманої інформації та поставлених професійних завдань; володіння високим рівнем комунікації й здатністю організовувати взаємодію; уміння планувати, аналізувати та прогнозувати наслідки дій» [4, с.60]. У нашому розумінні, фахова комунікативна компетентність – це інтегративна якість особистості, що охоплює володіння галузевою термінологією, уміння створювати усні та писемні професійні тексти, здатність до аргументованої дискусії, навички міжкультурної і міждисциплінарної комунікації та цифрову комунікативну грамотність. Нині до цієї структури додається здатність працювати з електронними джерелами, здійснювати критичний аналіз інформації, використовувати онлайн-інструменти для професійної взаємодії.

Звідси традиційні методи навчання не завжди забезпечують належний рівень сформованості зазначених умінь і компетентностей, оскільки часто орієнтовані на репродуктивне засвоєння знань. Тому особливої актуаль-

ності набуває інтеграція дисциплін та впровадження змішаного навчання як ефективних засобів модернізації освітнього процесу.

Сучасне навчання використовує цифрове освітнє середовище як простір для професійної комунікації. Тому освітні платформи створюють новий тип комунікативного простору – інтерактивного, мобільного, глобального. Наприклад: Moodle забезпечує структуровану організацію навчального контенту, форумні обговорення, тестування, подання письмових робіт; Google Classroom спрощує взаємодію між викладачем і студентом, організацію групових проєктів; Zoom та Microsoft Teams дозволяють реалізувати синхронну професійну комунікацію, презентації, дебати, рольові ігри; Canva та Prezi сприяють розвитку навичок візуалізації професійної інформації. Таким чином, цифрові платформи стають не лише інструментом передачі знань, а й середовищем формування професійного мовлення.

Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» доцільно вибудовувати у тісному зв'язку з фаховими предметами, що дозволить вивчити термінологію в реальному професійному контексті; навчитися аналізувати наукові тексти галузі та моделювати професійні ситуації.

Під час змішаного навчання виокремлюють 6 основних моделей викладання й вивчення матеріалу за ступенем взаємозв'язку традиційних, електронних, дистанційних, мобільних форм та здатності до самостійності здобувачів вищої освіти під час опрацювання навчального матеріалу. [2, с.140-141]. У цифрову епоху особливо ефективними під час опанування курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» є дві моделі: ротаційна, тобто «перевернутий клас» – теоретичний матеріал опрацьовується онлайн, а під час синхронної зустрічі проходять дискусії, аналіз кейсів, редагування текстів та Online Driver – основна частина курсу реалізують дистанційно із використанням платформ, а очні зустрічі спрямовані на практичну комунікативну діяльність [7, с.123]. Такі моделі стимулюють самостійність здобувачів і розвивають їхню відповідальність за результат.

Щоб краще і глибше засвоїти фахову термінологію для студентів створені глосарії в Moodle, підготовлені відеопрезентації термінів, створені міждисциплінарні мініпроєкти, проаналізовані етимологія та структура термінів.

Формуючи навички академічного письма, студентам пропонують алгоритм написання наукових анотацій, підготовки тез доповідей, редагування фахових текстів та перевірку академічної доброчесності за допомогою цифрових інструментів.

Розвиток усної професійної комунікації проходить через онлайн-дебати у Zoom; рольові ігри (працевлаштування, співбесіда, подання резюме, засідання комісій, переговори, презентації проєктів); відеозапис виступів із подальшим самоаналізом та заохочення до участі в студентських наукових конференціях. Під час формування цифрової комунікативної культури здобувачі мають дотримуватися норм онлайн-етикету, коректно цитувати електронні джерела, використовувати професійний стиль у цифровому листуванні, створювати мультимедійний контент відповідно до академічних стандартів. Систематичне використання цифрових технологій сприяє зростанню мотивації до навчання, активізації самостійної пізнавальної діяльності, формуванню навичок критичного мислення, а також підвищенню рівня професійного мовлення

Здобувачі демонструють уміння аргументовано відстоювати власну позицію, створювати структуровані тексти, презентувати результати досліджень у цифровому форматі.

Ефективне формування фахових комунікативних компетентностей пропонуємо здійснювати через інтегрований курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у поєднанні з фаховими дисциплінами. Це виконуємо в межах модуля «Наукова комунікація як складова фахової діяльності» [6, с.382]. Тут здобувачі аналізують галузеву термінологію, досліджують історію становлення понять, виконують переклад і редагування фахових текстів, моделюють професійні комунікативні ситуації та готують наукові доповіді з анотаціями та бібліографією.

Для успішної реалізації запропонованої методики навчання науково-педагогічні працівники мають узгодити такі етапи:

1. Аналітико-проєктувальний (визначення міжпредметних зв'язків, узгодження змісту із викладачами фахових дисциплін, розроблення силабусу та електронного інтегрованого курсу).
2. Організаційно-діяльнісний етап (застосування моделі «перевернутого класу», формування творчих груп, виконання проєктно-до-

слідницьких завдань, використання онлайн-платформ для обговорення й презентацій (вибір цифрових платформ).

3. Рефлексивно-оцінювальний етап (підготовка наукових доповідей, участь у студентських конференціях, самооцінювання та взаємооцінювання результатів, а також формування цифрового портфоліо).

Такий підхід сприяє формуванню системного бачення термінологічного апарату галузі, розвитку навичок аргументації, удосконаленню усного й писемного професійного мовлення та зростанню інформаційної культури.

Таблиця 1

Критерії та показники сформованості компетентностей

Критерій	Показники
Термінологічний	Коректність уживання фахової лексики
Дискурсивний	Логічність і структурованість тексту
Комунікативний	Уміння аргументувати позицію
Цифровий	Ефективність використання платформ
Рефлексивний	Здатність до самооцінювання

Інтегровано-змішаний підхід підпорядковує гуманітарні дисципліни майбутньому фаху, активізує самостійну діяльність здобувачів та сприяє розвитку професійного мовлення. Апробація цього підходу демонструє зростання мотивації студентів, покращення якості письмових робіт, розвиток публічної комунікації, підвищення цифрової грамотності та формування навичок командної взаємодії.

Формування фахових комунікативних компетентностей у цифрову епоху є багатовимірним процесом, що потребує інтеграції змісту освіти, використання змішаних моделей навчання, системного впровадження цифрових платформ, розвитку академічної та цифрової культури. Сучасні платформи виступають не лише технічним інструментом, а педагогічним середовищем формування професійної особистості.

Перспективами подальших досліджень є розроблення цифрових індикаторів оцінювання комунікативних компетентностей, створення адаптивних інтегрованих курсів для різних спеціальностей та дослідження впливу штучного інтелекту на формування академічного мовлення.

Список використаних джерел

1. Большанина С. Б., Диченко Т. В., Чайченко Н. Н. Застосування платформи МІХ для організації змішаного навчання загальної хімії здобувачів інженерних спеціальностей // Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Т. 75, № 1. С. 138–152.
2. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів // Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. Т. 54, № 4. С. 1–18.
3. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / за ред. Р. С. Гуревича. Львів : СПОЛОМ, 2012. 502 с.
4. Ідрісов Б. Формування комунікативної компетентності студентів – майбутніх соціологів як можливості підвищення якості інтерв'ювання // *Соціологічні студії*. 2016. № 1 (8). С. 58–63. URL: socst_2016_1_11.pdf (дата звернення: 26.02.2026).
5. Коломієць Д., Коломієць Т., Швець О. STEM-, STEAM- і STREAM-освіта як нова форма та найвищий рівень інтеграції знань // Актуальні проблеми математики, фізики і технологій : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 17. С. 250–254.
6. Кравченко Т. П. Інтеграція занять української мови за професійним спрямуванням з економічними галузевими дисциплінами // Продовольча безпека України в умовах війни і післявоєнного відновлення: глобальні та національні виміри : матеріали Міжнародного форуму. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 377–383. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/14795> (дата звернення: 26.02.2026).
7. Кравченко Т. П. Пріоритети змішаного навчання під час війни у Миколаївському національному аграрному університеті // До 100-річчя Миколаївського обласного краєзнавчого музею: Історія. Етнографія. Культура. Миколаїв, 2023. С. 122–124
8. Кухаренко В. М. та ін. Теорія та практика змішаного навчання : монографія. Харків : Міськдрук, НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.
9. Проблеми інтеграції у сучасній професійній освіті: методологія, теорія, практика / за ред. І. М. Козловської, Я. М. Кміта. Львів : Сполом, 2004. 244 с.
10. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 26.02.2026).

DOI: 10.51587/9798-9917-51988-2026-26-332-339